

Микола КАРЛІН

доктор економічних наук, професор, Волинський національний університет імені Лесі Українки, Луцьк, Україна, karlin.lutsk@gmail.com
ORCID ID: 0000-0002-1421-1066

Наталія ПРОЦЬ

кандидат економічних наук, доцент, Волинський національний університет імені Лесі Українки, Луцьк, Україна Nataliya.Vyshnevskaja@i.ua
ORCID ID: 0000-0001-9483-8987

Василь ПРОЦЬ

аспірант, Волинський національний університет імені Лесі Українки, Луцьк, Україна, filatov.1vs@gmail.com
ORCID ID: 0000-0002-9262-267X

ЕКОЛОГІЧНІ ПОДАТКИ ТА ЕКОЛОГІЧНЕ ФІНАНСУВАННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД: ДОСВІД УКРАЇНИ ТА ЄС

Вступ. *Перехід більшості країн світу до побудови вуглецево нейтральної економіки до 2060 р. ставить перед українською владою завдання щодо прискореного реформування системи екологічного фінансування. Європейський Союз, до країн якого наша держава експортує значну частину своєї продукції, висуває високі екологічні вимоги. Тому важливо вивчати досвід держав ЄС в цій сфері та запроваджувати кращі зарубіжні практики.*

Мета – визначити проблеми екологічного оподаткування та фінансування заходів з охорони навколишнього природного середовища на рівні територіальних громад в Україні та розробити рекомендації щодо їх вирішення з урахуванням досвіду країн ЄС.

Методи. У дослідженні використано загальні та спеціальні методи, зокрема – аналізу та синтезу, індукції та дедукції, логічного узагальнення, абстрагування.

Результати. Проаналізовано структуру видатків Зведеного бюджету України на охорону навколишнього природного середовища за видами бюджетів. Визначено, що основними джерелами фінансування природоохоронних заходів є кошти державного та місцевих бюджетів, міжнародних організацій; кошти, отримані від оренди водних об'єктів, які розташовані в межах населених пунктів громад, та ін. Виявлено, що основним джерелом надходжень фондів охорони навколишнього природного середовища (ОНПС) є екологічний податок, який не завжди використовують за цільовим призначенням. Досліджено досвід екологічного оподаткування в країнах ЄС та обґрунтовано шляхи його запровадження на рівні територіальних громад України.

Висновки. Використовуючи досвід країн ЄС, запропоновано: виокремити вуглецевий податок та використовувати надходження від нього на інвестиції у кліматичні проекти на місцевому рівні; в територіальних громадах впроваджувати співфінансування та приватно-публічне партнерство в екологічній сфері, надаючи відповідні фінансові стимули для підприємств та установ, а також фінансово заохочувати їх до проведення енергозберігаючих заходів і зменшення викидів парникових газів; запровадити “зелені” публічні закупівлі; для фінансування “зелених” проектів на місцевому рівні використовувати місцеві “зелені” облигації.

Ключові слова: екологічне оподаткування та фінансування, вуглецевий податок, “зелені” облигації, територіальні громади, Європейський Союз.

Табл.: 2, бібл.: 13.

Mykola KARLIN

Dr. Sc. (Economics), Prof., Lesya Ukrainka Volyn National University, Lutsk, Ukraine,

karlin.lutsk@gmail.com

ORCID ID: 0000-0002-1421-1066

Natalia PROTS

Ph. D. (Economics), Assoc. Prof., Lesya Ukrainka Volyn National University, Lutsk, Ukraine,

Nataliya.Vyshnevskaya@i.ua

ORCID ID: 0000-0001-9483-8987

Vasyl PROTS

Postgraduate student, Lesya Ukrainka Volyn European National University, Lutsk, Ukraine,

filatov.1vs@gmail.com

ORCID ID: 0000-0002-9262-267X

ECOLOGICAL TAXATION AND ECOLOGICAL FINANCING OF TERRITORIAL COMMUNITIES: EXPERIENCE OF UKRAINE AND EU

Introduction. The transition of most countries of the world to the construction of a carbon-neutral economy in 2060 make the Ukrainian authorities with the task to accelerate the reform of the environmental financing system. But in this aspect, our country still lags behind the environmental requirements of European Union, to which countries Ukraine exports a significant part of its products. Therefore, it is important to study the experience of EU countries on this issue and implement the best of it in Ukraine

The purpose of the article is to determine the problems of environmental taxation and financing measures for environmental protection at the level of territorial communities in Ukraine and to develop recommendations for their solution, taking into account the experience of EU countries.

Methods. General and special methods were used in the research, in particular – analysis and synthesis, induction and deduction, logical generalization, abstraction.

Results. The structure of expenditures of the Consolidated Budget of Ukraine for environmental protection by types of budgets was analyzed. It was determined that the main sources of financing environmental protection measures are the funds of the state and local budgets, international organizations; funds received from the lease of water objects located within the boundaries of settlements of communities and others. It was revealed that the main source of income for environmental protection funds is the environmental tax, which the state does not always use for its

intended purpose. The experience of environmental taxation in the EU countries was studied and the ways of its introduction at the level of territorial communities in Ukraine were substantiated.

Conclusions. *Using the experience of the EU countries, it is proposed to: separate the carbon tax and use the revenues from it for investments in climate projects at the local level; at the level of territorial communities, implement co-financing and private-public partnership in the environmental sphere, providing appropriate financial incentives for enterprises and institutions, also financially encouraging them to carry out energy-saving measures and reduce greenhouse gas emissions; introduction "green" public procurement; use local "green" bonds to finance "green" projects at the local level.*

Keywords: *ecological taxation and financing, carbon tax, "green" bonds, territorial communities, Ukraine, European Union.*

JEL Classification: H71, H72, H20, H87.

Постановка проблеми. Фіскальний потенціал екологічних платежів в Україні не використовують належним чином. Увага науковців та практиків прикута насамперед до екологічного податку, тоді як система екологічних платежів є набагато ширшою. Загалом, необхідно розглядати екологічне фінансування як взаємопов'язану систему, і наголос у фінансовій політиці держави тільки на екологічні податки без належної уваги до державного екологічного фінансування не дасть потрібного ефекту, оскільки в українських підприємств і територіальних громад не вистачає коштів на запровадження заходів відповідно до принципів європейського "зеленого" курсу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Українські вчені розробили основні засади екологічного оподаткування, але сьогодні вимагає формування цілісного механізму екологічного фінансування, який відповідав би вимогам ЄС. Пошуку шляхів вирішення проблем екологічного фінансування присвячені роботи таких вчених, як: І. Бистряков [1], Н. Гринчишин [2], В. Голян [3], В. Бардась [3], Е. Лібанова [4], Р. Марчук [5], Л. Сідельникова [6], М. Хвесик [4], Я. Якуша [6] та інших. Водночас поки не сформований механізм екологічного

фінансування на рівні територіальних громад, що робить необхідними дослідження в цій царині.

Метою статті є визначення проблем екологічного оподаткування та фінансування заходів з охорони навколишнього природного середовища, розроблення рекомендації щодо їхнього вирішення з урахуванням досвіду країн ЄС.

Виклад основного матеріалу дослідження. В процесі фіскальної децентралізації проблеми екологічного фінансування територіальних громад потребують ґрунтовного дослідження та окреслення нових можливостей органів місцевого самоврядування для виконання екологічної складової стратегії сталого розвитку громади.

Основними джерелами екологічного фінансування є екологічні податки та збори, надходження від яких спрямовують на захист навколишнього середовища, мінімізацію негативного впливу господарської діяльності та раціональне використання природних ресурсів. Згідно з чинним законодавством України екологічний податок є загальнодержавним обов'язковим платежем, що справляється з фактичних обсягів викидів у атмосферне повітря, у водні об'єкти забруднюючих речовин, розміщення відхо-

дів, фактичного обсягу радіоактивних відходів, що тимчасово зберігають їх виробники, утворених радіоактивних відходів та з фактичного обсягу радіоактивних відходів [7]. Повноваження органів місцевого самоврядування щодо формування видатків екологічного та природоохоронного спрямування визначені Бюджетним кодексом України та Законами України “Про місцеве самоврядування в Україні”, “Про охорону навколишнього природного середовища”, “Про оцінку впливу на довкілля”, “Про стратегічну екологічну оцінку”, “Про природно-заповідний фонд України”, Положенням про Державний фонд охорони навколишнього природного середовища. Вищезазначеними нормативними актами встановлено, що органи місцевого самоврядування та територіальні громади є суб’єктами стратегічної екологічної оцінки поводження з відходами, визначення наслідків зміни клімату та антропогенного впливу на довкілля, сільське, лісове, рибне господарства, енергетику, промисловість, транспорт, використання водних ресурсів [8].

У процесі проведення фіскальної децентралізації у сфері міжбюджетного розподілу екологічного податку співвідношення надходжень за цим податком між державним та місцевими бюджетами було змінено з 65/35 до 45/55. Згідно з Бюджетним кодексом надходження від екологічного податку розмежовуються між державним та місцевими бюджетами. Так, 45% надходжень зараховується до загального фонду держбюджету (крім екоподатку, що справляється за викиди двоокису вуглецю, який зараховується до загального фонду держбюджету у повному обсязі, та екоподатку, що справляється за утворення радіоактивних відходів (включаючи вже накопичені), тимчасове зберігання радіоактивних відходів їх виробниками понад встановлений особливими умовами ліцензії строк, який зараховується до спе-

ціального фонду державного бюджету у повному обсязі); 55% надходжень зараховується до спеціального фонду місцевих бюджетів (крім екоподатку, що справляється за викиди двоокису вуглецю та за утворення радіоактивних відходів), у т. ч.: до бюджетів місцевого самоврядування (крім бюджетів міст Києва та Севастополя) – 25%, обласних бюджетів та бюджету Автономної Республіки Крим – 30%, бюджетів м. Києва та Севастополя – 55% [9].

Основним джерелом надходжень фондів охорони навколишнього природного середовища (ОНПС) є екологічний податок. Практика виконання місцевих бюджетів України свідчить, що фіскальна роль екологічного податку є незначною і протягом останніх років їх частка була близько 0,4%. Надходження екологічного податку до місцевих бюджетів за 2020 р. становили 2090,4 млн грн, що на 51,5 млн грн менше, ніж у 2018 р. Також зменшилися видатки на охорону навколишнього природного середовища з 3000,9 млн грн у 2018 р. до 2419,8 млн грн у 2020 р. У структурі видатків Зведеного бюджету України на охорону навколишнього природного середовища за видами бюджетів протягом 2018–2020 рр. найбільшу частку становили видатки державного бюджету (63,6%–73,3%) і найменшу – районні бюджети та бюджети територіальних громад (9,5%–11,4%) (табл. 1).

Крім бюджетного фінансування природоохоронних заходів, органи місцевого самоврядування можуть залучати кошти міжнародних організацій; кошти, отримані від оренди водних об’єктів, які розташовані в межах населених пунктів громад, та ін. Так, у Волинській області екологічне фінансування переважно здійснюється за рахунок коштів державного бюджету, власних коштів підприємств та залучених ресурсів (табл. 2).

Таблиця 1

Структура видатків Зведеного бюджету України на охорону навколишнього природного середовища за видами бюджетів у 2018–2020 рр. (%)*

Видатки	2018 р.	2019 р.	2020 р.
Державного бюджету	63,6	64,9	73,3
Місцевих бюджетів, в т. ч.	37,4	35,1	26,7
обласних бюджетів, м. Києва	15,8	14,0	12,3
міст обласного значення	10,2	9,4	4,9
районних бюджетів та бюджетів ТГ	11,4	11,7	9,5
Разом	100	100	100

* Складено на основі [10].

Таблиця 2

Джерела фінансування природоохоронних заходів у Волинській області (тис. грн)*

Джерела фінансування	Фактично профінансовано у 2019 році	Рівень фінансування (%)	Питома вага (%)
Державний бюджет	32099,77	96	20,30
Обласний бюджет, в т. ч.:	2983,69	40	1,89
обласний фонд охорони навколишнього природного середовища	2506,79	39	1,58
Бюджети міст і районів, в т. ч.:	19686,87	95	12,45
місцеві фонди охорони навколишнього природного середовища	2811,28	99	1,78
Власні кошти суб'єктів господарювання	40654,31	100	25,70
Залучені кошти	57420,00	91	36,30
Разом	158162,70		100

* Складено на основі [11].

Кошти обласного фонду ОНПС Волинської області у 2019 р. розподілені в сумі 6410,368 тис. грн, з них: 45,65% – субвенція з обласного бюджету місцевим бюджетам на виконання природоохоронних заходів, розпорядниками якої визначені районні державні адміністрації та органи місцевого самоврядування (територіальні громади, селищні та сільські ради); 54,45% – природоохоронні заходи за рахунок цільових фондів, розпорядниками яких визначено управління екології та природних ресурсів облдержадміністрації – у сумі 1500,0 тис. грн та депар-

тамент регіонального розвитку та ЖКГ облдержадміністрації – у сумі 1984,0 тис. грн [11]. Загалом, кошти місцевих фондів охорони навколишнього природного середовища були використані на співфінансування природоохоронних заходів, проведення робіт з ліквідації та впорядкування стихійних сміттєзвалищ; облаштування полігонів твердих побутових відходів; перевезення і захоронення твердих побутових відходів; реконструкцію каналізаційних мереж; заходи щодо екологічно безпечного збирання, перевезення, зберігання і знешкодження від-

ходів (відпрацьовані люмінесцентні лампи, побутові хімічні джерела струму); відновлення і підтримання сприятливого гідрологічного режиму, санітарного стану та благоустрою річок; створення водоохоронних зон з комплексом агротехнічних, лісомеліоративних, гідротехнічних, санітарних та інших заходів, спрямованих на запобігання забрудненню, засміченню та виснаженню водних ресурсів.

Аналіз досвіду країн ЄС показує, що до екологічних податків віднесено податки на небезпечні для навколишнього середовища види господарської діяльності. Їх ділять на такі дві групи: податки за забруднення та податки на продукт [6, с. 191]. Податки за забруднення є платежами за кожну фізичну одиницю відходів, що потрапляє у довкілля (зокрема тих, які захоронюють на сміттєзвалищах). Податками на продукт називають ті податки, що стягуються з одиниці готової продукції, яка на одному з етапів свого життєвого циклу спричиняє до забруднення довкілля (податки на упаковку, на миючі засоби, на автомобільні шини тощо).

В країнах ЄС застосовують близько 370 видів екологічних податків [2], які згідно з цільовим призначенням ділять на наступні групи: податки, які переважно призначені для покриття екологічних витрат; податки, що стимулюють екологічну поведінку економічних агентів (виробників і споживачів); податки, що виконують переважно фискальну функцію для подальшого фінансування природоохоронних заходів. Відповідно до цього, в Україні доцільно розділити всі складові екологічного податку на подібні групи, що покращить їх використання за цільовим призначенням не тільки на державному рівні, а й на рівні територіальних громад. Крім того, важливо виокремити вуглецевий податок та поступово підвищувати його ставку, як це роблять у деяких країнах ЄС, та використовувати надходження від нього на інвестиції у кліматичні проекти, пе-

редусім, на місцевому рівні. Поки ж подібні кошти в Україні використовують переважно для вирішення загальнодержавних екологічних проблем.

Важливим елементом екологічного фінансування в країнах ЄС є торгівля викидами CO₂ в межах Європейської системи торгівлі викидами (EUETS), одним із основних елементів якої є висока ціна на викиди вуглецю. В Україні ставка податку становить 10 грн за тону CO₂, що на кілька порядків менше, ніж у провідних країнах ЄС. Так, у Швеції ставка податку на викиди вуглекислого газу збільшувалася поступово і досягла 180,81 євро у 2020 р. Причому цей податок сплачують і домогосподарства, і підприємства, що не належать до EUETS. Такий підхід було б доцільно запровадити й в Україні. Проте у нас відсутня система, подібна до EUETS, а власники приватних будинків взагалі не сплачують вуглецевий податок. У Волинській області проблема полягає ще й в тому, що донині в окремих населених пунктах нема газу. Тому населення змушене використовувати торф, дрова, вугілля, спалювання яких суттєво забруднює повітря, зокрема й на території Шацького національного природного парку. Паливні пелети ж, які виробляють місцеві підприємства, в основному йдуть на експорт, передусім – в Польщу та Німеччину, а для домогосподарств вони не доступні за ціною.

Проблемою в Україні є дуже сильний спротив лобістів промислового сектору щодо поступового підвищення ставки вуглецевого податку до 30 гривень за тону викидів. Відповідний законопроект не ухвалила Верховна Рада України в 2021 р., що ставить під сумнів досягнення нашою країною планів щодо формування до 2060 р. вуглецево нейтральної країни. Досвід Швеції щодо запровадження вуглецевого податку для нас є цінним й тому, що його

сплачують з усіх викопних видів палива пропорційно вмісту в них вуглецю. Тому не потрібно вимірювати фактичні викиди, як це роблять у нашій країні, що значно спрощує систему контролю за викидами вуглекислого газу як на рівні держави, так й на рівні територіальних громад.

В умовах постійного зростання цін на енергоносії необхідно активніше стимулювати використання виробництва електроенергії домогосподарствами за рахунок застосування “зеленого” тарифу, але враховувати при цьому той факт, що у розвинутих країнах його використовують для фінансового заохочення невеликих виробників. В Україні ж відбувається стимулювання, передусім, великих виробників “зеленої” енергії, більшість з яких займає домінуюче становище на цьому ринку. Зрозуміло, що до 2030 р., поки в країні буде діяти високий “зелений” тариф за європейськими стандартами, територіальним громадам та домогосподарствам доведеться суттєво переплачувати за “зелену” енергію в структурі оплати за енергоносії та тепло. Тому важливо на всіх рівнях переходити на економне використання електроенергії, залучаючи для цього “зелені” кредити “зелених” банків, які отримують все більший розвиток в Європі. Крім того, у розвинутих країнах для фінансування “зелених” проєктів на місцевому рівні все більше розповсюдження отримують місцеві “зелені” облігації, які активно викуповують не тільки фінансові структури, а й населення. Справа в тому, що кошти від “зелених” облігацій спрямовують на фінансування екологічних проєктів на місцевому рівні. Подібне характерне й для розміщення коштів від “зелених” кредитів, тому місцеве населення активно вкладає гроші у “зелені” банки, хоча відсотки за депозитами у них менші, ніж у традиційних комерційних банках.

Для покращення екологічних умов важливо підвищити рівень ефективності функціонування теплових мереж та забезпечити суттєве енергозбереження, враховуючи при цьому досвід європейських країн. Так, у Данії, де значна частина електрогенерації забезпечується за рахунок вітрових електростанцій та існує кільказонна система тарифікації теплової енергії, в багатьох будинках встановлені теплові акумулятори. У них запасується тепло, отримане під час дії більш низького тарифу на теплову енергію. У Польщі на початку 1990-х рр. була проведена модернізація теплових мереж та реформована система розрахунків за комунальні платежі. У результаті теплопостачальні компанії отримали належні кошти на реконструкцію та майже вдвічі зменшили витрати на опалення споживачів [12]. Була змінена й система комунальних пілг. Зокрема, власники великих квартир змушені повністю платити за опалення або шукати більш економне житло. За всіма прогнозами експертів, нам доведеться також використати такий підхід, оскільки у держави та територіальних громад не вистачає коштів на фінансування комунальних пілг. Крім того, відповідно до Меморандуму з МВФ Україна взяла на себе зобов'язання після закінчення опалювального сезону 2021/2022 рр. максимально перейти на ринкове ціноутворення на комунальні послуги. Водночас, під пильний громадський контроль треба поставити механізм ціноутворення на ці послуги, оскільки надавачі послуг доволі часто зловживають своїм монопольним становищем, зокрема й на місцевих ринках.

Джерелом фінансування екологічних проєктів територіальних громад в Україні можуть стати доходи від сортування та переробки сміття, як це практикується у багатьох розвинутих країнах, хоча до цього треба привчити населення. Досвід Сан-

Франциско (США) показує, що першим таким методом може стати сортування сміття на дві фракції: 1) тверде побутове сміття; 2) біосміття (або – “мокре” сміття). У подальшому населення треба стимулювати сортувати тверде побутове сміття на кілька фракцій: 1) склотара; 2) пластик; 3) картон та папір тощо. Досвід низки територіальних громад в Україні показує, що вже сьогодні фінансово ефективним методом для них є збір та відправка на переробку пластикових пляшок, а окремі з них вже починають будувати сміттесортувальні установки. Інвестиції на такі проекти спрямовують не тільки фінансово забезпечені українські громади, їх готові надавати міжнародні фінансові структури, а також провідні європейські країни. Тому керівники територіальних громад мають готувати відповідні проекти щодо співпраці з територіальними громадами в країнах Європейського Союзу. У закладах вищої освіти треба готувати фахівців у цій сфері, які на високому рівні володіли б англійською мовою, оскільки екологічні проекти подають на конкурси з отримання відповідних грантів з фондів ЄС саме цією мовою.

Досвід Швеції показує, що значну частину сміття в цій країні спалюють, але при цьому використовують найбільш сучасні технології очистки парникових викидів. Аналізуючи досвід країн ЄС, треба враховувати той факт, що заводи з переробки відходів на енергію (ПВЕ) вимагають не тільки значних інвестицій, а й гарантій з тривалого забезпечення їх відповідною сировиною (відсортованим сміттям). Зокрема, у Швеції для забезпечення безперебійної роботи таких заводів доводиться імпортувати таке сміття. Тому, як зазначають експерти, приватні оператори зазвичай змушують муніципалітети брати на себе зобов'язання переробляти відходи впродовж кількох десятиліть, нерідко це триває до 50 років

[13, с. 23]. Наскільки таких вимог зможуть дотримуватися в Україні – питання дуже складне. Про це свідчить той факт, що сьогодні працює тільки один сміттеспалювальний завод “Енергія” у Київській області.

Як показує практика, найбільший шанс отримати належне екологічне фінансування з фондів ЄС можуть ті прикордонні українські ОТГ, які готують спільні екологічні проекти з громадами з сусідніх країн Євросоюзу. Зокрема, для волинських такими можуть бути проекти з польськими гмінами щодо покращення водозабезпечення та водовідведення в басейні річки Західний Буг, зменшення викидів вуглекислого газу домогосподарствами в районі Шацького національного природного парку, сортування та переробки сміття, переробки біовідходів та виробництва біогазу тощо. Важливим чинником зменшення викидів парникових газів у поліських районах Волинської області могло б стати переведення бюджетних установ, домогосподарств та підприємств на газ (зокрема й на біогаз, враховуючи значні запаси біомаси в регіоні), замість використання дров, вугілля та торфу. Але це вимагає значного фінансового ресурсу, частину якого міг би покрити ЄС із своїх фондів. Водночас, подібний проект вимагає співфінансування (такі вимоги ЄС) з Державного бюджету України, з місцевих бюджетів, за рахунок коштів зацікавлених підприємств та організацій. Тому не тільки на державному, а й на рівні територіальних громад вкрай необхідно розвивати приватно-публічне партнерство в екологічній сфері, надаючи відповідні фінансові стимули для підприємств та установ, а також фінансово заохочувати їх до проведення енергозберігаючих заходів і зменшення викидів парникових газів. Для цього доцільно було б використати кошти від екологічного податку, частина якого поки залишається у місцевих бюджетах. Тому ми виступаємо катего-

рично проти спрямування усіх екологічних платежів в Український кліматичний фонд, який в перспективі планують створити (відповідний законопроект вже розроблений). Тим більше, практика показує, що кошти від екологічного податку далеко не завжди скеровують на фінансування екологічних проєктів. Вважаємо, що необхідно надати статус збору екологічному податку (і, відповідно, вуглецевому податку), щоб забезпечити нецільове використання цих коштів.

Важливим чинником покращення екологічного стану територіальних громад може стати запровадження за прикладом країн ЄС “зелених” публічних закупівель, але для цього треба кардинально змінювати існуючий механізм їх здійснення. В Україні електронна система закупівель надає перевагу тим учасникам, які запропонують найнижчу ціну. Водночас, важливо брати до уваги вартість життєвого циклу. Для цього українським замовникам необхідно розробити відповідну методику для закупівлі певних товарів, робіт чи послуг на публічних тендерах, використовуючи при цьому напрацювання країн-членів ЄС. Тим більше, що Словаччина вже готує подібних фаворитів для територіальних громад в Україні.

Висновки. На основі аналізу практичного досвіду визначено, що основними інструментами удосконалення екологічного оподаткування та фінансування є впровадження підвищеного вуглецевого податку та використання надходжень від нього на інвестиції у кліматичні проєкти, насамперед – на місцевому рівні; поступове підвищення ставки вуглецевого податку, що змусить підприємства активніше запроваджувати природоохоронні заходи в місцях їх розташування; впровадження на рівні територіальних громад заходів приватно-муніципального партнерства в екологічній сфері, фінансове заохочення підприємств суб’єктів господарювання до проведення

енергозберігаючих заходів; запровадження “зелених” публічних закупівель з урахуванням вартості життєвого циклу товару; використання місцевих “зелених” облигацій та “зелених” кредитів комерційних банків для фінансування “зелених” проєктів на місцевому рівні.

Отже, для удосконалення екологічного оподаткування та фінансування природоохоронних заходів необхідно розробити цілісний механізм екологічного оподаткування та фінансування на рівні територіальних громад, який має містити відповідні елементи: екологічні податки та збори, систему штрафних санкцій за різні види екологічних правопорушень; систему екологічних стимулів та пільг.

Список використаних джерел

1. Бистряков І. К. Територіальний природно-ресурсний капітал у забезпеченні конкурентоспроможності економіки України. Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. 2014. Вип. 3. С. 200–209. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/sepspu_2014_3_24.
2. Гринчишин Н. М., Петрова М. А., Мартин О. М. Роль екологічних податків у підвищенні рівня екологічної безпеки держави. Вісник Львівського державного університету безпеки життєдіяльності. 2013. № 7. С. 177–182.
3. Голян В. А., Бардась В. М. Удосконалення системи фіскального регулювання природокористування: доміанти подолання синдрому символічності нормативів плати. Формування ринкових відносин в Україні. 2011. № 11. С. 145.
4. Соціально-економічний потенціал сталого розвитку України та її регіонів: національна доповідь / за ред. акад. НАН України Е. М. Лібанової, акад. НААН України М. А. Хвесика. Київ : ДУ ІЕПСП НАН України, 2014. 776 с.
5. Макарчук Р. Екологічний податок: світовий і український підходи. НВ Бізнес. 2019. URL : <https://biz.nv.ua/ukr/experts/ekologichniy-podatok-svitoviy-i-ukrajinskiy-vimiri-50055386.html>.

6. Сідельникова Л. П., Якуша Я. П. Напря-ми реформування екологічного оподаткування в Україні. Наукові записки. Економіка. Острог : Видавництво Н. У. "Острозька Академія". 2013. Вип. 21. С. 190–195.

7. Податковий кодекс України від 2 грудня 2010 року № 2755-VI URL : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.

8. До уваги ОТГ: рекомендації щодо першочергових кроків до екологічного планування на рівні громади. URL : <https://loda.gov.ua/news?id=56012>.

9. Бюджетний кодекс. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text>.

10. Статистичний збірник "Бюджет України 2020", підготовлено відділом статистики державних фінансів Департаменту державного бюджету Міністерства фінансів України. URL : [file:///C:/Users/User/Downloads/2_Budget_of_Ukraine_2020_\(for_website\).pdf](file:///C:/Users/User/Downloads/2_Budget_of_Ukraine_2020_(for_website).pdf).

11. Доповідь про стан навколишнього природного середовища у Волинській області. URL : <https://voladm.gov.ua/admin-assets/files/file/Ekologiya/%D0%.pdf>.

12. Зінченко А. На порозі катастрофи: чому Європа не стала відмовлятися від централізованого опалення. URL : <https://www.eurointegrations.com.ua/articles/2021/11/5/7129412/>.

13. Резнікова Н., Панченко В. "Зелений" аудит. Дзеркало тижня. 2021. № 47. С. 22–25.

References

1. Bystryakov, I. K. (2014). Terytorialnyi pryrodno-resursnyi kapital u zabezpechenni konkurento-spromozhnosti ekonomiky Ukrainy [Capital of territorial natural resources in the ensuring of competitive capacity of Ukrainian economy]. *Sotsialno-ekonomichni problemy suchasnoho periodu Ukrainy – Socio-economic Problems of the Modern Period of Ukraine*, 3, 200–209. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/sepspu_2014_3_24.

2. Grynchysyn, N. M., Petrova, M. A., Martyn, O. M. (2013). Rol ekolohichnykh podatkov u pidvyshchenni rivnia ekolohichnoi bezpeky derzhavy

[The role of environmental taxes in improving the level of environmental security of the state]. *Visnyk Lvivskoho derzhavnogo universytetu bezpeky zhyttiedialnosti – Bulletin of the Lviv State University of Life Safety*, 7, 177–182 [in Ukrainian].

3. Golyan, V. A., Bardas, V. M. (2011). Udokonalennia systemy fiskalnoho rehuliuвання pryrodokorystuvannia: dominanty podolannia syndromu symbolichnosti normatyviv platy [Improvement of the system of fiscal regulation of nature use: dominant factors in overcoming the syndrome of the symbolism of payment standards]. *Formuvannia rynkovykh vidnosyn v Ukraini – Formation of Market Relations in Ukraine*, 11, 145 [in Ukrainian].

4. Libanova, E.M. and Khvesyk, M.A. (Ed.). (2014). Sotsialno-ekonomichnyi potentsial staloho rozvytku Ukrainy ta yii rehioniv: natsionalna dopovid [Social and economic potential of sustainable development of Ukraine and its regions: national report]. Kyiv: DU IEPSR NAN Ukrainy [in Ukrainian].

5. Makarchuk, R. (2019). Ekolohichnyi podatok: svitovyi i ukraïnskyi pidkhody [Environmental tax: global and Ukrainian approaches]. *NV Biznes – NV Business*. Available at: <https://biz.nv.ua/ukr/experts/ekologichniy-podatok-svitoviy-i-ukraïnskiy-vimiri-50055386.html>.

6. Sidelnikova, L. P., Yakusha, Ya. P. (2013). Napriamy reformuvannia ekolohichnoho opodatkuvannia v Ukraini [Directions of reforming environmental taxation in Ukraine]. *Naukovi zapysky. Ekonomika – Proceedings. Economics. Ostroh: Vydavnytstvo Naukova Ustanova Ostrozka Akademia*, 21, 190–195 [in Ukrainian].

7. Podatkoviy kodeks Ukrainy vid 2 hrudnia 2010 roku № 2755-VI [Tax Code of Ukraine]. (2010, December, 2). Available at: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.

8. Do uvahy OTH: rekomendatsii shchodo pershocherhoviykh krokv do ekolohichnoho planuvannia na rivni hromady [To the attention of the OTG: recommendations on priority steps towards environmental planning at the community level]. Available at: <https://loda.gov.ua/news?id=56012>.

9. *Biudzhetni kodeks [Budget Code of Ukraine]*. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text>.

10. *Biudzhēt Ukrainy 2020. Statystychnyi zbirnyk, pidhotovleno viddilom statystyky derzhavnykh finansiv Departamentu derzhavnoho biudzhetu Ministerstva finansiv of Ukraine [Budget of Ukraine 2020. Statistical collection, prepared by the State Finance Statistics Department of the State Budget Department of the Ministry of Finance of Ukraine]*. Available at: [file:///C:/Users/User/Downloads/2_Budget_of_Ukraine_2020_\(for_website\).pdf](file:///C:/Users/User/Downloads/2_Budget_of_Ukraine_2020_(for_website).pdf).

11. *Доповідь про стан навколишнього природного середовища у Волинській області*. Available at: <https://voladm.gov.ua/admin-assets/files/file/Ekologiya/%D0%.pdf>.

11. *Dopovid pro stan navkolyshnoho pryrodnoho seredovyscha u Volynskii oblasti [Report on the state of the environment in the Volyn region]*. Available at: <https://voladm.gov.ua/admin-assets/files/file/Ekologiya/%D0%.pdf>.

12. *Zinchenko, A. Na porozi katastrofy: chomu Yevropa ne stala vidmovliatysia vid tsentralizovanoho opalennia [On the brink of disaster: why Europe did not abandon district heating]*. Available at: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2021/11/5/7129412/>.

13. *Reznikova, N., Panchenko, V. (2021). "Zelenyi" audyt [Green audit]. Dzerkalo tyzhnia – Mirrors of the Week, 47, 22–25 [in Ukrainian]*.

Стаття надійшла до редакції 15.03.2022.